

LBRIS

We know

Liviu Antonesei

5 balade rock

Cu o prefață de Sorin Antohi

Ediție îngrijită de Nicolae Tzone

Editura Vinea
București 2018

Prefață:

Balada bovarismului contracultural
Pornind de la un poem al lui Liviu Antonesei,
de Sorin Antohi / 5

ERAM TINERI...
A ROCK BALLAD / 21

TIME DISRUPTION.
ANOTHER ROCK BALLAD / 27

STRADA MINUNATELOR PRĂVĂLII.
THE 3-TH ROCK BALLAD / 33

VIZITATOAREA NEVĂZUTĂ.
THE 4-TH ROCK BALLAD / 39

CAFENEUA – ÎN PLAN AMERICAN.
THE 5-TH ROCK BALLAD / 45

Fototecă

Liviu Antonesei / 105

Fișă biografică / 125

Balada boyarismului contracultural

Pornind de la un poem al lui Liviu Antonesei

L-am întâlnit pe Liviu Antonesei în toamna lui 1978. Prin bunele oficii ale lui Dan Merișca, fostul meu coleg de clasă la Liceul Internat „Costache Negruzzi”, de samizdat (*Major*) și de cenacluri (între care mai cunoscut este *Quasar*), Liviu mi-a făcut rost de o legitimație de presă pentru a pătrunde la ședințele închise ale Colocviului de Poezie – un eveniment unic din toate punctele de vedere. Tot Liviu mi-a publicat apoi în *Opinia studentescă* un interviu cu Ștefan Aug. Doinaș, devenind astfel nașul meu publicistic. Formal, mai publicasem doar în revista liceului, *Corolar*. Nici *Major*, caligrafiat de mine într-un singur exemplar în 1975, dar scris de o echipă, fotocopiât de alții și confiscat la un moment dat de Securitate, nici predecesorul său ludic din 1973, *Bulevardul*, tot într-un singur exemplar, un album BD scris și desenat de mine, nu se pot pune în bibliografie... Din 1980, când am intrat în redacția revistei *Opinia studentescă*, pe care Liviu o conducea, am devenit prieteni. Când am trecut la *Dialog* ca redactor-șef, evident, strategia noastră editorială complementară, plănuită în lungi discuții cu prietenii comuni, ne-a apropiat și mai mult. Pe lângă

simpatia spontană reciprocă, ne lega apartenența la nucleul dur a ceea ce s-a numit mai târziu Grupul de la Iași (a cărui frescă a fost dată de Luca Pițu, miezul incandescent al nucleului dur, în *Documentele antume ale „Grupului din Iași”*), unul dintre cele mai radicale medii culturale/intelectuale din România anilor 1980, în a cărui viltoare de proiecte cultural-politice, prietenii fraterne, conflicte mimetice, socializare ludic-(auto)ironic-solidară, despărțiri dramatice și împăcări fuzionale Liviu era unul din reperele stabile, grație bunătății sale congenitale și programatice. Și am rămas mereu în contact strâns, oriunde ne vor fi purtat pașii. De când există e-mail, în contact permanent. Cu frecvente regăsiri față către față la Iași și la București.

Am povestit toate cele de mai sus pentru a-mi declara deopotrivă competența în domeniul biografiei lui Liviu Antonesei și un conflict de interese: o prietenie strânsă și neîntreruptă de patru decenii. Voi încerca să-mi utilizez competența cu discreție, dar mă voi complăce (ca toată lumea, din câte am observat) în conflictul de interese.

Cititorul poemului alăturat, pe care rîndurile de față încearcă să-l comenteze în special pentru cei tineri, are nevoie de două serii de glose. Prima serie este cultural-istorică, a doua este muzical-biografică. Le voi lua pe rînd, voi fi succint. În final, pentru a așeza totul într-un cadru istoric și interpretativ, voi propune conceptul de *bovarism contracultural*, pe care am început să-l promovez recent, la două reuniuni internaționale pe tema *1968: Counterculture, Ideology, Utopia* (Sinaia, 21-23 iunie; București, 24 iunie 2018; filme și informații la www.sorinantohi.com).

Anii 1960-1980 în România sînt în special obiectul unor diatribe zoroastriene (sau maniheiste – ori, pentru a omagia un remarcabil export din Balcani în Provența, bogomilice) ale anticomuniștilor postcomuniști. Aceștia au renunțat în ultima vreme, de cînd au avut revelația tardivă a ideologiei și s-au convertit la secta neoconservatoare (mai bine zis, au înființat o filială provincială a ei, reciclînd unele tradiții locale ale dreptei extreme interbelice, adăugînd o bună doză de resentiment și ură de sine), la paradigmele foarte confortabile (și în comunism, și în postcomunism) ale raportului dintre putere, ideologie, cultură și libertate – *autonomia esteticului și rezistența princultură* (mai potrivit numită de Gabriel Andreescu: *existența prin cultură*) –, în schimbul unei gnoze dualiste a Istoriei (aceasta din urmă fiind văzută ca o luptă cosmică a Binelui absolut contra Răului absolut). Evident, mulți dintre cei care au apucat să atingă pînă în 1989 măcar vîrsta preșcolară și-au reconstruit biografiile în lumina noii viziuni asupra trecutului recent, rezervîndu-și contrafactual roluri disidente, uneori de-a dreptul eroice (de regulă, nedocumentate ca atare ori, în cazuri-limită, reținute de contemporani și arhive ca fiind tocmai pe dos). Prin această dublă rescriere – a Istoriei mari și istoriei mici –, trecutul recent devine enigmatic: contraintuitiv, opac, misterios, eliptic, literalmente *a foreign country* (cum caracteriza trecutul un autor care nu cunoștea România). Vietiile oamenilor din acel trecut astfel revizitat devin scheme ideologice, iar oamenii înșiși – spectre, fanteze, ilustrații ale unor teze rudimentare. Poate cea mai tragică (și penibilă) consecință a viziunii zoroastriene

de care aminteam, pe lângă reducția istoriei la enigmă, este nivelarea suferințelor și bucuriilor individuale, evacuarea substanței vii a fiecărei zile, a fiecărui an, a unei întregi epoci. Iată de ce, chiar când sînt de bună credință, relativ normali psihologic și au ceva minte, mulți tineri de azi sînt stupefiați să afle de la supravețuitori că înainte de 1989 se putea iubi, citi, scrie bine (și publica sau mai degrabă nu), visa etc. Astfel, separînd fără rest Binele și Răul, negînd dogmatic spațiile liminare dintre ele (adică tocmai viața reală, pe care avem cu toții datoria de a o *construi* retrospectiv în mod plauzibil și riguros, în sensul lui Hayden White, nu neapărat reconstrui, *wie es eigentlich gewesen*, cum cerea Ranke narațiunii istorice – din admirație pentru Walter Scott...), în care nu toate experiențele, nuanțele și ambivalențele erau imorale ori criminale, nici martirilor nu li se face dreptate, nici călăilor și profitorilor comunismului (cinici sau nu, activi ori pasivi etc.) nu li se pot stabili corect vinovățiile și responsabilitățile. Justiția retrospectivă, ca și aceea în timp real, nu funcționează decît pe baza aplicării competente și fără părtinire a unor legi bune – după stabilirea exactă (adică, realist vorbind, dincolo de orice dubiu rezonabil) a faptelor. Lup-moralistii, folosindu-se tot de judecăți sumare și de o nouă-veche limbă de lemn (modelul limbii de lemn sovietice dat de Françoise Thom, deși extrem, poate da sugestii utile și pentru analiza sferei publice postcomuniste), asemeni comisarilor staliniști și maeștrilor propagandei național-comuniste, nu discern, ci amalgamează, nu demonstrează, ci proclamă. Pe scurt: perpetuează injustiția, nu-i pun capăt.

În aceste condiții, dacă putem salva ceva din noțiunea de *rezistență prin cultură* fără a reține doar *existența prin cultură*, altminteri stimabilă, atunci ea trebuie definită mai restrictiv, ca *rezistență prin contracultură*. Dacă elementele contraculturale nu pot fi identificate în contribuția unui autor, atunci el nu a rezistat prin cultură, ci a trăit – poate cu o anumită decență, uneori chiar cu demnitate – în mediul culturii. Altfel, în rîndul rezistențelor prin cultură trebuie incluși toți cei care, într-un fel sau altul, au servit cultura fără a apăra, ilustra, reproduce și disemina imperativele categorice ale Partidului-stat. Dar ar fi o prostie, cu tot respectul pentru cei care, apolitici și eventual marginali (ambele noțiuni trebuie mereu analizate în legătură cu persoanele respective, de la caz la caz și de la context la context, fiindcă unii apolitici și marginali sînt/rămîn așa chiar în democrații liberale), au tradus din clasici ori au editat documente (mai ales dintre acelea care nu puneau probleme Cenzurii, chiar dacă nu slujeau regimul național-comunist – vorbesc în primul rînd de dimensiunea națională, fiindcă de dimensiunea comunistă nu se sinchisea nici Comitetul Central, chiar dacă o invoca și o mima discursiv), au filozofat și divagat în fel și chip despre înalta cultură (națională și/sau occidentală). Dacă perpetuarea, uneori semi-clandestină, a înaltei culturi merită respectul nostru (deși era adesea tolerată de autorități ca supapă de siguranță, cel puțin în perioade mai relaxate, cînd unii negociatori abili ori doar prestigioși, eventual dispuși la compromisuri, obțineau excepții pentru ei și pentru alții), situațiile în care această activitate nu era (și nu era percepută ca) o sfidare (ca să nu mai vorbim de o amenințare) la adresa sistemului nu pot fi subsumate unei rezistențe prin cultură definite ca demers

voluntar, asumat, riscant de rezistență. Rezistența pasivă (mai ales ori exclusiv interioară) este onorabilă, trebuie distinsă de servitutea voluntară în stare brută, dar nu trebuie confundată cu rezistența activă, cu opoziția. Pentru domeniul cultural, insist, elementele contraculturale sînt un indicator indispensabil al rezistenței veritabile.

Glose muzical-biografice

Să luăm de pildă viața lui Liviu Antonesei în perioada comunistă. Sau, pentru amatorii de prețiozități demodate, viața naratorului – deși eul empiric și cel scriptural fuzionează în textul pe care-l comentez. Liviu a avut curajul, la începutul maturității, de a refuza frontal regimul comunist agonizant și de a intra într-o formă de viață în care Partidul-stat nu-i mai lăsa prea mult spațiu vital, îl sufoca aproape literalmente. Dar pînă la acel refuz Liviu a trăit ca alții (nu cei mai mulți) din generația noastră, și-a dus viața (cum se mai spune), încercînd să se bucure cumva de ea sub radar, atît cît se putea în vremuri ostile, cînd bunurile materiale erau ontologic rare și deci dobîndeau valori și întrebunțări bizare, transformîndu-se aproape complet, pentru cei mai mulți, în bunuri simbolice, cînd radarul avea în principiu ambiția (nu și capacitatea) de a dibui tot ce mișca ori respira. Cît despre Partidul-stat, Liviu nu avea îndoieli ori iluzii nici înainte de gestul radical de refuz: a încercat să-l subvertească măcar prin bunătațe (o moștenise de la tatăl lui, a știut s-o păstreze și s-o cultive), prietenie, dragoste, solidaritate, ironie, cultură înaltă și tot mai alternativă, spirit ludic, viață boemă (cu puține excese reale, dar

cu elan existențial contagios și, uneori, cu o disperare dusă pînă la tentative de sinucidere), căutare a libertății interioare. Nu întîmplător, scrisul său a găsit două genuri exemplare ale căutării libertății: eseul și poezia. Întîiul său volum de poeme se intitula chiar așa: *Căutarea căutării*. Mandala de pe coperta primei versiuni a volumului (introdusă ca pliant în corpul revistei *Opinia studentească*) era o referință budistă (pasiune adîncă și de lungă durată a autorului), dar cu toții acceptăm ideea că esența oricărui itinerariu inițiativ este – deși ținta nu trebuie pierdută niciodată din vedere, fiindcă nu toate rătăcirile sînt căutări – tocmai drumul, calea, parcursul. Căutarea căutării este astfel simultan o căutarea a sinelui, a Celuilalt, a sensului, a lumii, a înseși căutării ca exercițiu spiritual și existențial permanent. (Și astăzi, cînd cele mai asidue și mai frecvente căutări au loc pe Google, motorul de...căutare răspunde uneori și acestor nevoi mai adînci, deși e asaltat de nenumărate pseudo-căutări hedoniste, narcisice și consumiste.) Această esență – căutarea – este identică în fond cu existența. Esența și existența se împletesc, se potențează și se luminează reciproc, la fel cum se întîmplă cu orice devenire a oricărei ființe.

În 2007, CNSAS mi-a livrat la cerere, după o lungă așteptare, un număr de pagini din dosarele Securității care mă priveau sau ar fi trebuit să mă privească. Am descris experiența într-un articol publicat chiar de Liviu Antonesei în revista *Timpul*, pe care o conducea pe atunci. Trecînd prin maldărul de fotocopii, de la un timp tocmai pentru le găsi pe acelea care mă priveau și/sau priveau Grupul de la Iași (CNSAS, spre stupoarea mea, nu respecta aceste exigențe minime), am sesizat și extrase din corespondența intimă a vechiului meu

LIBRIS

prieten, un adevărat florilegiu lirico-erotic. (Sînt sigur că se putea opera o selecție mai bună, dar și criticii literari, nu numai securiștii, fac alegeri discutabile, chiar greșite.) Desigur, ca prieten bun, aflasem chiar de la Liviu istoriile de amor reale din acele fragmente de scrisori (idile adesea platonice ori de la distanță, dar nu mai puțin intense – uneori, dimpotrivă), tot așa cum le știam pe celelalte, petrecute (ori fantasmate) la Iași. Prin urmare, am cunoscut cam toate persoanele evocate în poem prin inițiale, aluzii și amintiri fugare, pot înțelege circumstanțele tuturor acelor pasiuni, de ieri și de azi. Toate, mai puțin ultima din serie, sînt transfigurate de nostalgie, dar au rămas vii, pulsează în memorie, făcîndu-ne pe toți cei din generația lui Liviu să regresăm pentru o clipă într-o lume dispărută, cu multe rele și cu destule bune, în primul rînd fiindcă acela a fost cadrul singurei și irepetabilei noastre tinereți. Deși imaginea ei de manual a fost răstălmăcită mai recent de ipocriți ideologi de ocazie (unii descinzînd direct din nomenclatură ori privilegheție, aliați conjunctural cu alții din straturile care se bucuraseră de o semnificativă mobilitate verticală în comunism – necunoscută secole de-a rîndul de familiile lor), acea lume, mutantă și în perioadele sale de așa-zisă normalizare, de relativă pace socială, cînd majoritatea populației se bucura de beneficiile jalnice ale consumismului comunist, nu era totuși pentru toți și permanent un lagăr de concentrare, ci – dincolo de lipsuri și de (o)presiunea exercitată de Partidul-stat, subzista în banalitatea dintre Bine și Rău, iar în anumite situații, în anumite momente faste, vibra de proiecte, de himere, de utopii, de speranțe, de fantasme, de emoții, de dorințe. Viața vrednică de acest nume avea astfel micile sale revanșe, oricît de fragile, de evanescente, de provizorii.

La una din aceste revanșe, dragostea și sexul (adesea greu de distins în timp real), Liviu Antonesei trimite discret, prin inițialele unor fete/femei pe care le (re)cunosc și eu, dar care vor rămîne anonime pentru majoritatea cititorilor de azi, împlinind astfel o funcție centrală a literaturii: ridicarea particularului la universal. La altă revanșă, alcătuită din lecturi, reflecție, conversații cu spiritele afine și scris, referințele sînt și implicite, și explicite (folosind în cazul lui Sartre o celebră parodie a lui Boris Vian). În fine, la revanșa cea mai populară, muzica alternativă, poetul-memorialist trimite explicit, printr-o listă de nume nemuritoare (ori cel puțin identificabile prin Google și accesibile prin YouTube). Prin urmare, nu e cazul să le comentez aici și acum, cu excepția unei simple observații: toate aparțin contraculturii anilor 1960-1970, acea maree transnațională metapolitică, intelectuală, artistică și existențială pornită din California și ajunsă într-un fel sau altul (inclusiv, cum vom vedea rapid mai jos, ca trăire vicariantă, bovarică, involuntar parodică și mutantă, dar nu mai puțin intensă), de la adeziune extatică la respingere asasină cam peste tot, pînă în Japonia – pe calea cea mai lungă, adică mergînd de la Vest la Est, via Paris, Praga, București, Varșovia, Moscova, Vietnam (prin bazele americane și prin junglă), Beijing. Între Război și Pace, de la Pămînt la Lună, în capitalism și în socialism, în Sudul Global (cum numim astăzi, eufemistic, Lumea a Treia) contracultura era deopotrivă impulsul și rezultatul schimbării (ori cel puțin ale dorinței de schimbare). Se cerea peste tot imposibilul (la Paris, în numele realismului; la Praga, în numele socialismului cu față umană sau al unei stîngi radicale cu elemente de anarhism; la București, abil recuperat de regim, 1968 era apoteoza ceaușismului